

A nomád életmódú emu Ausztrália nemzeti és címermadara (amely a pajzsot jobbról tartja, balról pedig kenguru. E két mozgékony endemikus állat a fiatal állam gyors fejlődését volt hivatva jelképezni).

Apteryx australis

barna kivi

Brown Kiwi

Faji neve: *australis* 'déli' (l. *auster* 'dél' /égtáj/).

Nemi neve: *apteryx* 'szárnyatlan' (g. *a-* fosztóképző + *pteryx* 'szárny') – a csökevényes szárnyakra utal. Röpképtelenek (3 faj).

Új-Zéland emblematis madara. A 'kivi' maori hangutánzó szó (a madár éles, kéttagú fütyye alapján). Ez az új-zélandiak beceneve is.

Sajátosságai: körte alakú (a hasonló alakú gyümölcsöt róla nevezték el), éjszakai életmódú, szaglása kiváló (az orrnyílás a csőrhegy közelében van), tojása a ♀ testsúlyának negyedrészt teszi ki, a kotlási idő rendkívül hosszú (kb. 80 nap).

A szabad természetben állományát a behurcolt négylábú ragadozók veszélyeztetik.

Diomedea albatrus

rövidfarkú albatrosz

Short-tailed Albatross

Faji neve: [(arab *al quadus* /'vödör' → port. *alcatraz* (= pelikán – az öblös csőrre utal) → *alcatross* (= hajósmadár – névátvitel) → *albitrosse* (l. *albus* /'fehér'/ szó hatására /g → b/ – a fekete hajósmadártól népetimológias megkülönböztetés) → *albatross* →] *albatrus* 'albatrosz' – portugál közvetítéssel elterjedt arab eredetű nemzetközi madárnév.

Nemi neve: *Diomedea* – a g. mit.-ban Diomédész, a trójai háború hőse. Halála után hűséges társai nagy, fehér madarakká változtak (aves Diomedias). Szin. *Phoebastria* ('jósno, próféta').

Veszélyeztetett faj. Utolsó telepe a kis védett japán vulkáni Tori-szigeten¹ él. Állományát az óceán túlzott mértékű lehalászása veszélyezteti.

A Föld legnagyobb szárnyfeszítávolságú (3,5 m) madara a Wandering Albatross 'vándoralbatrosz' (*D. exulans*) (l. *exulans* 'vándorló'). Élete során (max. 40 év) többször megkerüli a Földet.

Az albatroszok (14 faj) az óceáni légtér szárnyas urai, a szárazföldön viszont esetlenek, és így védtelenek, ti. hosszú, keskeny szárnyaikkal képtelenek helyből, ellenszél nélkül szárnyra kapni. Ezzel összefüggésben kapták csúfneveiket: Mollymawk (hol. *malle* 'buta' + *mok* 'sirály') és Gooneybird (*gooney* 'idióta').

A déltengeri szigetek szélfelőli oldalán lévő költőtelepeik dűnelejtőin² valóságos „kifutópályákat” használnak a felszálláshoz.

¹ Torishima (jap. *shima* 'sziget')

² dűne = szél által formált homokbucka, -pad

A pulyka „nevét puly-puly hangjától kapta” (CzF.).

Már a mexikói indiánok tartottak pulykát. A XVI. sz. elején a spanyol hódítók hozták be Európába. A gyöngytyúkhoz hasonlóan ez a szárnyas is – lévén importáru – a közvetítőről nyerte (a kvázi ’külföldi, idegen’ értelmű) *turkey* nevét. A faj kellő ismerete hiányának volt betudható, hogy Linné a pulykára is a *Meleagris* nevet alkalmazta (vö. *Numida meleagris*).

Amikor elkezdődött az európaiak kivándorlása Észak-Amerikába, vitték magukkal a háziasított pulykát is, amelynek időközben az eredete feledésbe merült. Így nemcsak megtartotta európai nevét, hanem a telepések által megismert ottani őshonos madárra is átvitték azt.

Érdekesség, hogy Benjamin Franklin (1706–1790), amerikai honatya, nemzeti szimbólumnak a pulykát javasolta morális okból a ragadozó Bald Eagle (*Haliaeetus leucocephalus*) ’fehérfejű’ rétisas ellenében, de leszavazták. Az utóbbi 1782. 06. 20. óta az Egyesült Államok nemzeti madara.

Psophia crepitans

szürkehátú dobosdaru

Common v. Gray-winged Trumpeter

Faji neve: *crepitans* ’szellentő’ (l. *crepitare* ’ropogni’) – az őserdőből érkező, ismeretlen eredetű tompán korgó hangra utalt, amely az eredeti feltételezés szerint per anum keletkezhetett.

Nemi neve: *psophia* – szintén az ominózus hangadással kapcsolatos (g. *psophos* ’zörej, artikulálatlan hang’; *-ia* fn.képző).

A nevében szereplő ’daru’ szó a darvakkal való rokoni kapcsolatra utal, akár nevezhetnénk erdei darunak, vagy tartása alapján púpos(hátú) darunak. Brehm a bennszülöttektől hallott ’agámi’ nevet vette át.

Angol neve: ’szürkeszárnyú trombitás’ (*trumpet* ’trombita’).

A dobosdaru a dél-amerikai trópusi esőerdők lakója. A könnyen szelídíthető madarat az indiántelegeken házörzökként „alkalmazzák”.

Porphyrion hochstetteri

takahe

Takahe

Faji nevét Ferdinand Ritter von Hochstetter (1829–1884), osztrák geológus után kapta. Szin. *mantelli* – Walter Mantell (1820–1895), új-zélandi moa¹-kutató, aki e már kihaltnak vélt guvatfaj csontjaira bukkant az Északi-szigeten 1847-ben. Két évvel később élő példányt fogtak a Déli-szigeten².

Nemi neve: *porphyrio* ’bíbortyúk’ (ld. a kék fű névcikknél!). Szin. *Notornis* (g. *notos* ’dél’; *ornis* ’madár’). Areája Új-Zéland Déli-szigetének délnyugati területére korlátozódik.

Maori neve: *takahe* (’csavargó’) – vált nemzetközivé.

Kis populációja a róla elnevezett, szigorúan védett területen él (Takahe-völgy). A behurcolt ragadozók miatt a röpképtelen faj fennmaradása, túlélése továbbra is veszélyeztetett.

¹ Moa (*Dinornis maximus*) kihalt óriás futómadár (g. *deinos* 'iszonyú'; *ornis* 'madár').

² A takahe kihalttá nyilvánításairól és újra felfedezéseinek történetéről Karl Shuker ír kimerítően (ld. Irodalomjegyzék).

Rhynochetos jubatus

kagu

Kagu

Faji neve: *iubatus* 'bokkrétás, sörényes' (l. *iuba* 'taraj, sörény') – a tarkóról lecsüngő, de fölmereszthető „tollsörényre” utal.

Nemi neve: *rhynochetos* – a csöves orrlyukakat védő szaruredőkre vonatkozik (g. *rhis* 'orr'; *khētos* 'redő'). Ui. a táplálék után kutató madár csőrével a puha erdei talajt furkálja.

Franciaország tengerentúli területén, Új-Kaledónia szigetén endemikus. Skócia ókori neve (Gaedeldoine /'gaelék országa'/ →) Kaledónia. A sziget felfedezője (1774) James Cook (1728–1779), akit a táj szülőföldjére emlékeztette. Innen névadása.

Új-Kaledónia emblematikus madara helyi néven vált nemzetközileg ismertté. Veszélyeztetett röpképtelen faj. Jellegzetességei alapján külön, önálló családba került.

Rynchops niger • *R. flavirostris* • *R. albicollis*

amerikai/afrikai/indiai ollóscsőrűmadár

Black/African/Indian Skimmer

Faji nevük: *niger* 'fekete' • *flavi-* 'sárga-' + *-rostris* '-csőrű' • *albi-* 'fehér-' + *-collis* '-nyakú'.

Nemi név: *rynclops* 'csonka csőrű' (g. *rhunkhos* 'csőr'; *koptein* 'levágni') – a lemetezett felső csőrükávéra utal. Az alsó káva 1/3-nyival hosszabb, mint a felső!

A különleges „szerszám” egyedi halászási módot tesz lehetővé: a víz színe fölött tátott csőrrel repülő madár az alsó kávéval barázdát húz a víztükrön (éppen úgy, mint az ekevas a szántóföldön). „A víz fodrozódása felszínközelbe csalja a kis halakat, rákokat. Egy kanyart téve a madár saját nyomdokán, ugyanabban a barázdában repül vissza”, s a csőrükávénak ütköző zsákmányt azonnal ollóba fogja, és kiemeli (Bood). Innen a találó magyar névadás.

Angol nevük a fentiekkel összhangban áll: *skimmer*

'vízfelszín szelő, barázdát húzó' (*to skim* 'súrolni /felületet/, lefölni').

Az ollóscsőrűek trópusi vizes élőhelyek madarai.

Pinguinus impennis

óriásalka

Great Auk

Faji neve: *impennis* 'szárnyatlan' (l. *im-* '-tlan, nélküli' + *-pennis* '-szárnyú'; *penna* 'toll'). Az északi félteke legnagyobb (75 cm magas) röpképtelen madara volt.

Nemi neve: (walesi *pen* /'fej'/ + *gwyn* /'fehér'/ → ang. *penguin* →) l. *pinguinus* 'pingvin' – a szem előtti nagy, ovális fehér foltra utal, és új-fundlandi halászkóttól ered a XVI. századból.

Nagy telepei voltak az Észak-Atlantikumban. Milliós számra bunkózták le a védtelen madarakat húsupért, zsírujért, tojásukért, majd a kihalás szélére kerülve, bőrükért és csontvázukért – a múzeumok számára. Az utolsó példányokat Skandináviában, Vardo közelében látták 1848 áprilisában. Ma néhány kitömött preparátum őrzi emlékét.

A (szub)arktikus vizeken élő alkafélék (**Alcidae**) nem állnak rokoni kapcsolatban az Antarktiszon és környékén honos pingvinfélékkel (**Spheniscidae**) (g. *sphēn* 'ék'; *-iscus* dim. – az ék alakú uszonyoszerű kis szárnyak alapján).

Az eredeti „pingvin” tehát az óriásalka volt, nevét csak később alkalmazták névátvitellel a déli félteke némileg hasonló küllemű és életmódú röpképtelen tengeri madaraira. Ezek a mai pingvinek.

Anodorhynchus hyacinthinus

jácintkék ara

Hyacinth Macaw

Faji neve: *hyacinthinus* 'kékeslila'. Tollruhája egyöntetűen kobaltkék (l. *hyacinthus* → *hyacinth* → jácint).

Nemi neve helyesen: *anodontorhynchus* ('fogatlan csőrű') lenne (g. *an-* fosztóképző; *odōn* 'fog'; *rhunkhos* 'csőr'). A felső káván nincs kimetszés (unnotched). Ropant csőrét a kemény magvak szétzúzása mellett kapaszkodásra is használja.

Az 'arara' madárnév tupi indián hangutánzó eredetű jövevényszó: nevét szótagolva rikácsolja. Összetételekben 'madár' jelentéssel bír (pl. *araponga* 'hangos madár', *aratinga* 'ragyogó madár', *ararauna* 'nagy papagáj' stb.).

Angol neve: (tupi *macaúba* egy pálma /'úba 'fa'/ → port. *macoa* 'papagáj' →) *macaw* 'ara' – habitatra és étlapra utal. Pálmaterméseken él.

A család legnagyobb termetű tagja (100 cm). Élettere beszűkülése és magas fekete-piaci ára miatt egyedszáma egyre csökken.

Psittacus erithacus

szürke papagáj v. jákó

Grey Parrot

Faji neve: (g. *erithakos* – egy ókori szerzők által említett hangutánzó madár →) *erithacus*. Páratlan képessége miatt világszerte kedvelt hobbimadár.

Nemi neve: (g. *psittakos* /'papagáj'/ →) *psittacus*.

Magyar neve: (timneh¹ *pampakaj* /'csevegő'/ → arab *babbaga* → g. *babakos* → port. *papagaio* →) papagáj – jövevényszó, amely portugál közvetítéssel került Afrikából Európába.

Angol neve: *grey* 'szürke' – domináns színe alapján; (ol. *parroco* /'pap'/ → ?) *parrot* 'papagáj'. (A korallpiros fark faji bélyeg.)

Madarunkat német nyelvterületen így hívták kézre: „Ja, komm!” („Na, gyere!”). Ezt a madár így adta vissza: „jákó”.² Innen ragadványneve.

A jákó közép-afrikai faj. A befogások következtében egyedszáma csökkent. São Tomé és Príncipe nemzeti madara.

¹ Timneh, Sierra Leone-i néptörzs (*serra dos leões* 'oroszlánok hegye').

² Romhányi Attila: A Föld papagájai. Budapest, 1995. Dunakönyv Kiadó

Melopsittacus undulatus

hullámos papagáj

Budgerigar

Faji neve: *undulatus* 'hullámos' (l. *unda* 'hullám'; *-ula* dim.; *-atus* mn.képző) – a tarkó, nyakhát és fültájék sárga alapon fekete mintás tollazatára utal.

Nemi neve: *melopsittacus* 'dalos papagáj' (g. *melos* 'ének, dal/lam'; *psittakos* 'papagáj') – dallamos csevegésük alapján.

A 'papagáj' szavunk az arab *babbaga* származéka (ld. a barátpapagáj névcikknél!). A hullámos papagáj Ausztrália szemiárid füves, bozotos területeinek társas életmódú endemikus lakója. Angol neve: *budgerigar* (budgie), jelentése az őslakók nyelvén kb. 'jó madár'.

Az első eleven példányokat John Gould vitte Angliába 1840-ben. Azóta a zöld vad alakból sokféle színváltozatot tenyésztettek ki. Világszerte kedvelt kalitkamadár. Tartásával, tenyésztésével könyvtárnyi irodalom foglalkozik.

Amazona amazonica

közönséges v. venezuelai amazonpapagáj

Orange-winged Amazon/Parrot

Faji neve: *Amazonicus* 'amazóniai, Amazonas-medencei' – elterjedési területére utal.

Nemi neve: *amazona* 'amazon(papagáj)' – Amazónia fő folyója, az Amazonas után.

A folyó neve a mederben felhatoló szökőárhullámra vonatkozó tupi indián *amaçunu* ('mennydörgő') szóból eredhet (port. pororoca).

Francisco Orellana (1511–1550), spanyol hódító hajózta elsőnek végig a folyamot 50 fős csapatával (1540–41). 172 nap alatt érte el az Atlanti-óceánt. Színes beszámolója szerint útjuk során indiánok támadtak rájuk. Mivel a harcosok között nőket is láttak, az indián szót népetimológiásan összekapcsolták a görög mondabeli amazónok¹ nevével (→ amazónok folyója) (l. *amazon*, /pl./ *amazones* 'harcias nők').

Venezuelában honos. Az országot egy cölöpökön épült indián falu alapján nevezték el, jelentése: 'Kis-Velence'².

¹ Az amazonok Arész hadisten lányai, harcias nők, a Kaukázus környékén laktak. Országukban nem tűrtek férfit. Időnként idegenekkel egyesültek, hogy népük ki ne haljon, de a fiúgyermekket megölték. A leányok jobb mellét levágták (nevük eredeti jelentése: 'melletlenek'), hogy ne akadályozza őket a fegyverek kezelésében. Trója védelmében a görögök ellen harcoltak.

² (Latin *Veneti* 'venétek' /tkp. 'összetarto(zó)k'/ népnévből → Venetia → ol. Venezia → Velence.

Cacatua galerita

sárgabóbitás kakadu

Sulphur-crested Cockatoo

Faji neve: l. *galeritus* 'bóbitás' – felmereszthető kénsárga fejdíszére utal.

Nemi neve: (maláj *kakatuá* →) *cacatua* – ① az erőteljes csőrre utal (*kakatuwah* 'satu') (Jobling); ② hangutánzó: a madár saját nevét kiáltja; ③ népetimológián: 'öregapó' – élettartamra utal¹ (*kaka* 'papa; madár' + *tua* 'öreg'). A 100 éves kort is elérheti.

Sydneyben egy Bennet névre hallgató sárgabóbitás cocky 1916-ban, állítólag 120 éves korában pusztult el. Addigra már teljesen megkopaszodott, és minduntalan azt kiáltotta, hogy „One bloody feather more and I'll fly!” 'Csak még egy k. tollat, és már itt se vagyok!'

A múlt század 50-es éveiben a kölni állatkertben élt egy jól beszélő példány. Egy alkalommal magasrangú brit tábornok látogatott oda. Amikor a kakadu megpillantotta az uniformist, hangos „szóval” köszöntötte: „Heil Hitler!” A kínos esemény után az állatkert hamarosan megvált „beszédese” madarától.

Angol neve: 'kénsárga bóbitájú kakadu' (*crest* 'bóbita').

Társaságkedvelő, zajos madár². Az első ausztrál madárfaj, amelyről a felfedezők írásos feljegyzést hagytak (1606).

¹ Kiss Jenő: A pingvintől a kolibriig. Egzotikus madarak magyar nevei. Nyelvtudományi értekezések 120. sz. Budapest, 1985. Akadémia Kiadó

² „Örült kakadu” – mondják a rikácsoló dühöngőre.

Nestor notabilis

kea

Kea

Faji neve: *notabilis* 'híres, nevezetes' (l. *notare* 'megjegyezni').

Nemi neve: *nestor* 'nesztor' – a nesztorpapagáj (*N. meridionalis* /'déli'/) (a maorik kákája) szürkésfehér fejbübjára utal. Valamely testület legtekintélyesebb idős tagját hívjuk az illető testület nesztorának.

A névadó a mit. Nesztór, Néleusz és Khlórisz fia, püloszi király, a trójai háború idején a legidősebb és legbölcsebb görög.

Nemzetközi neve: *kea* – hangutánzó, a poligám ♂ jellegzetes harsány párhívó „szava”. A keát azzal vádolták, hogy erős csőrével megöli a juhokat, és ezért csaknem kiirtották a fajt. Areája mára összezsugorodott: Új-Zéland Déli-szigetén egyes hóhatár közeli hegyvidéki régiókban költ.

Strigops habroptilus

kakapó v. bagolypapagáj

Kakapo

Faji neve: *habroptilos* 'puhatollú' (g. *habros* 'lágý, puha'; *ptilon* 'toll') – a laza, selymes tollazatra utal.

Nemi neve: *strigops* 'bagolyképű' (g. *strix* 'bagoly'; *ōps* 'arc') – arcfátyla alapján.

Maori neve: *kakapo* ('éjjeli papagáj') – vált nemzetközivé. A vélhetően hangutánzó eredetű *kaká* szót 'madár' v. 'papagáj' értelemben használják. (Vö. az indián *ara-ra*/ madárnévvel!)

A kakapó a 340 fajt számláló családjának a legkülönlegesebb tagja: a legsúlyosabb, röpképtelen, teresztrikus és éjszakai életmódú. Magyar nevében a 'bagoly-' előtag részben erre is vonatkozik. A dürgő hímek közül a tojók választanak. Táplálékát tekintve a nyulat helyettesítette Új-Zélandon.

Természetes élőhelyéről már eltűnt: a maorik pecsenyeként fogyasztották, a törzsfők köpenye a tollaiból készült, de az i-re a pontot az európaiak tették fel behurcolt állataikkal. Utolsó menedéke a ragadozómentes Codfish-sziget, ahol mindent megtesznek a faj megmentése érdekében.

Geococcyx californianus

futókakukk v. gyalogkakukk

Greater Roadrunner

Faji neve: *Californianus* 'kaliforniai' – a Kaliforniai-félsziget után (l. *calida fornax* 'forró kemence' →) *California*. Félsivatagos, bozotos területek lakója.

Nemi neve: *geococcyx* 'földi kakukk' (g. *geō-* 'földi' + *kokkux* 'kakukk') – a saját nevét kiáltó európai kakukk névátvétele. Hangja turbékoló. Gyenge repülő.

Többnyire a földön tartózkodik (→ Ground Cuckoo). Nem fészekparazita.

Angol neve: *roadrunner* 'úti futó' – ui. a motorizációt megelőzően a lovaskocsik előtt hosszan szaladtak, mielőtt kitérték volna útjukból. A leggyorsabban (max. 30 km/óra) futó röpképes faj.

Népszerű madár. Kígyóölő hajlama miatt félig megszelídítve szívesen tartották kertekben, udvarokban. A csörgőkígyóval is elbánik. (→ Snake Killer).

Opisthocomus hoazin

hoacin

Hoatzin

Faji neve: (azték *uatzin* 'fácán' →) *hoazin* (*hoatzin*, *hoacin*) – hangutánzó eredetűnek tartják.

Nemi neve: g. *opisthen* 'hátról'; *komē* 'haj' – a hosszú, keskeny tollakból álló, hátranyúló ritkás bokrétájára utal. A madárvilág „punk rockere”.

A korábbi magyar neve (búboostyúk) ellenére nem tyúkféle. Rokontalan; családja (**Opisthocomidae**) monotipikus.

A hoacinfióka a szárnycsukló-karmaival a földtörténeti középkor jura időszakában élt ősmadár (Archaeopteryx) emlékeztet (g. *arkhaio-* 'ős-' + *pteryx* 'szárny'). Ennek okán mondták „élő kövületnek”.

Népi nevei: Stinkbird ('bűzmadár'), Stinking Pheasant ('bűdös fácán') – rendkívüli anyagcseréjével kapcsolatos kellemetlen szagára utalnak.

A monofág, gyöngye repülő hoacin Guayana nemzeti madara.

Steatornis caripensis

szuszók v. zsírmadár

Oilbird v. Guacharo

Faji neve: *Caripensis* 'caripei' (Caripe-barlangok, Monagas, Venezuela) – felfedezésének (1799) a helye után. A faj felfedezője, névadója és a tudomány számára leírója Alexander von Humboldt (1769–1859) német természettudós.

Nemi neve: *steatornis* 'zsírmadár' (g. *stear, steatos* 'háj, zsír'; *ornis* 'madár') – a hájas fiókára utal, amelyből főző- és lámpaolajat nyertek. „Teljes” neve tehát 'caripei zsírmadár'.

Angol neve: *oilbird* 'olajmadár'. Egyedülállóan különleges voltát külön családba sorolása (**Steatornithidae**) is jelzi: éjszaka aktív, fejlett szaglóérzékű, gyümölcssevő, barlanglakó, ahol népes kolóniákban él, a barlang sötétjében echolokációval tájékozódik.

Nemzetközi neve: (araucai indián *uachar* 'barlang' →) sp. *guacharo*.

Az olajtartalmú pálmatermésekkel táplált, lassan fejlődő fióka 50%-kal is súlyosabb, mint a felnőtt madár. „Zsírszüretkor” (i. e. „fiókaszüretkor”) a „zsírverem” (i. e. a barlang) sziklapárkányairól leverték a fészkeket, a fiókák zsíriját kiolvasztották, és az értékes ún. Guacharo-zsír v. -olajat agyagedényekben tárolták.

A 'szuszók' madárnév Chernel István Brehm-fordításában bukkan föl.

Aerodramus fuciphagus

fehérfészkü szalangána

Edible-nest Swiftlet

Faji neve: (g. *phukos* →) *fucus* 'moszat'; *-phagos* '-evő' – tévhiten alapul: táplálékát és a fészekanyagot nem a tengerből nyeri. A fehér fészekcsésze tisztán szalivából áll (l. *saliva* 'nyál').

Nemi neve: *aero-* ('lég-, légi') + *-dromos* ('futó, versenyző') – légivadász. Szin. **Collocalia** (g. *kolla* 'enyv'; *kalia* 'fészek'). Fészküket szilárd felülethez tapasztják. A 'szalangána' madárnév forrását a maláj *sarang* ('fészek') szóban látják, mely francia közvetítéssel került Európába (vö. fr. *salangane*).

Angol neve: 'ehető fészkü kis sarlósfecske' (OE *swifan* /'keringeni'/ → *swift* /'sebes'/; *-let* dim.).

A kínai konyha ételkülönlegessége a fecskéfészkeleves. Ennek azonban semmi köze a fecskéhez: a szalangánák ui. a sarlósfecskefélék (**Apodidae**) tagjai. Indonézia és Malajzia tengerparti barlanglakói. Fészküket évente milliószám exportálták Kínába, ahol a babona különös erősítőszert látott benne. A „fészekszüretek” következtében állománya megcsappant.

A fényes szalagána (*C. esculenta*) fészke viszont latin nevével (*esculentus* 'ehető') ellentétben étkezési célra értéktelen, mert anyagába növényi adalékokat is kever.

Mellisuga helenae

méhkolibri

Bee Hummingbird

Faji neve: *Helena* 'Helén, Ilona'; gen. *Helena*. Juan Lembeye (1816–1889), kubai ornitológus egy helyi földbirtokos feleségéről (Helen Booth) nevezte el.

Nemi neve: *mellisuga* – „étlapja” alapján (l. *mel* 'méz'; *sugere* 'szívni, szopni'). Ecsetnyelvükkel a nektárt tunkolják.

A kolibri szavunk karibi indián eredetű, jelzője parányi termetére is utal (*bee* 'méh'). Angol neve: 'döngő madár' (*to hum* 'döngicsélni, zümmögni') – a sebes szárnyvevéssel (60-80 ütés/sec) összefüggésben. A kolibrikre gyakran mondják, hogy „repülő drágakövek”.

A méhkolibri a Föld legkisebb termetű madara (6 cm, 2 g, fészke fél dióhéjnyi, tojása borsószemnyi). Kuba endemikus veszélyeztetett madárfaja.

Ensifera ensifera

szuronyos kolibri

Sword-billed Hummingbird

Tautonim: *ensifera* 'kardos' (l. *ensis* 'kard'; *-fera* '-hordó'; *ferre* 'viselni') – a testmérethez viszonyított rekordhosszágú csőrre vonatkozik: a 22 cm-es teljes hosszából a csőrre 11 cm esik! („Szuronyával” a trombitavirág egyedüli beporzója.)

A 'kolibri' szavunk karibi indián eredetű nemzetközi madárnév.

Angol neve: 'kardcsőrű kolibri'. Észak-Amerikában a Mississippitől keletre csak a tüzeztorkú kolibri (*Archilochus colubris*) él, amely alig nagyobb a lódarázsnál, és úgy döngicsél, mint egy döngő (humble-bee). Ez alapján kapta az egész család (**Trochilidae**) (kb. 330 faj) a hummingbird ('döngő madár') nevet (*to hum* 'döngicsélni, zümmögni'), ami a nagyobb kolibrifajokra nem jellemző.

A XIX. században az európai gyűjtőszenvédély és emberi hiúság (női divat) kielégítésére milliószámra ölték le a „repülő drágaköveket”. Ezzel soraikat megritkították ugyan, de élőhelyeiket egyelőre megkímélték. Ma sokkal rosszabb a helyzet: az élőhelypusztítás visszafordíthatatlan következményekkel jár. Hiába hoznak törvényeket kereskedelmük tiltására, ha elvesz(t)ik élőhelyüket. Az egyes madárbeperzós virágokra specializálódott kolibrifajok tápnövényeikkel együtt fejlődtek ki – így az egyik kiirtásával a másik is kipusztul!

Pharomachrus mocinno

kvézál

Resplendent Quetzal

Faji nevét José M. Mociño¹ (1757–1822) mexikói botanikus után kapta.

Nemi neve: g. *pharos* 'köpönyeg, palást'; *makros* 'hosszú' – látványos „öltözetére”

utal: a meghosszabbodott szárnyfedőtollak áttetsző lepelként fedik a szárnyakat.

Nemzetközi nevének alapjául a ♂ meghosszabbodott (60 cm) felső farkfedőtollakból álló, aranyoszöld színben tündöklő (*resplendent* 'ua.') farokuszálya szolgált (azték *quetzalli* 'dísztoll').

Sokan Földünk legszebb madarának tartják. Közép-Amerika hegyvidéki köerdeiben honos. Az aztékok istenüket, Quetzalcoatl-ot ('Tollaskígyót') tisztelték benne. Halálbüntetéssel sújtották azt, aki megölt egy kvézált. Mára a legveszélyeztetettebb fajok egyike. Az őserdők ültetvényekké való átalakítása, és az emberi kapzsiság lassan a kipusztulás szélére juttatja.

A 37 fajt felölelő trogonfélék (**Trogonidae**) családjának a tagja. A névadás egyesek „szerszámhasználatának” a módjára utal: erős, fűrészfogas kávaélű csőrükkel korhadó fatörzsbe vájják fészeküregüket (g. *trōgōn* 'rágó'; *trogein* 'rág/csál/ni'). Heterodaktilus lábuk egyedülálló a madárvilágban.

A kvézál Guatemala nemzeti madara és a fizetőeszközük neve.

¹ A sp. ñ latin átírásban: nn (= ny, az n hangzó lágy módosulata), a tilde a hiányzó n-t képviseli (pl. El Niño).

Dacelo novaeguineae

kacagójancsi v. kokabura

Laughing Kookaburra

Faji neve: *Novae Guineae* 'új-guineai' (l. *novus* 'új'; *Guinea*) – pontatlan, mert Ausztráliában endemikus. Szin. **gigas** ('óriás') – családjának a legtermetesebb tagja (46 cm).

A spanyol Ortiz de Retes kutató a bennszülöttek hasonlósága alapján az afrikai Guineáról nevezte el a szigetet (1545). Felfedezője, a portugál Jorge de Menezes, az őslakók göndör haja alapján a Pápua (maláj *papuvah* 'göndör') nevet adta a szigetnek (1526).

Nemi neve: *dacelo*, az *alcedo* ('jégmadár') anagrammája – rokonsági kapcsolatra utal (**Daceloninae** erdei jégmadárformák). (Vö. **Alcedininae**; ld. a jégmadár névcikknél!) (→ óriáshalcion /Brehm/).

Angol nevei: Laughing Jackass 'kacagójancsi' (*to laugh* 'nevetni') – jellegzetes hangja alapján; the Bushman's Clock ('az erdőlakó órája'), ui. kora reggel és alkonyatkor a leghangosabb; Kookaburra, az őslakók nyelvén. Népszerűségét közel ötven népi neve mutatja.

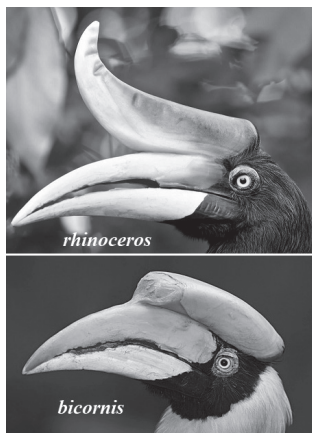
Buceros bicornis

óriás-szarvascsőrű v. homrai

Great Hornbill

Faji neve: *bi-* 'két-' + *-cornis* '-szarvú' (l. *cornu* 'szarv').

A felső csőrkéva ormán (culmen) sisakot (casque) visel – olyan, mintha duplacsőrű lenne.

Nemi neve: *buceros* 'szarvas' (*bou-* 'óriás-' /g. *bous* 'ökör'/; *keras* 'szarv') – az orrszarvúmadár (***B. rhinoceros***) bizarr, fölfelé ívelő tülkére utal (*rhino-* /g. *rhis* 'orr'/ + *-kerōs* '-szarvú').Valamennyi névadás a hatalmas termetre (120 cm) és csőrré (*hornbill* 'szarvascsőr') vonatkozik. A homrai (nepáli neve) Ázsia forró égövi esőerdeiben él. Odúlakó. A kotlás idejére a ♀ „befalazza” magát, és csak egy keskeny rést hagy, amelyen keresztül a ♂ táplálja. Az őserdők kitermelésével mindkét faj élőhelye egyre zsugorodik.**Indicator indicator**

mézkalauzmadár

Black-throated Honeyguide

Tautonim: *indicator* 'jelző, mutató' (l. *indicare* 'mutatni') – rendkívüli viselkedésére utal, amellyel főhívja magára a figyelmet.Angol neve: *black-throated* 'fekete torkú'; *honeyguide* 'mézkalauz' (*guide* 'vezető') – mert odavezeti a méhészbortot (*Mellivora capensis*) (l. *mel* 'méz'; *-vorus* 'evő'), vagy a figyelmes embert a vadméhfészekhez. Az együttműködés mindkét fél számára előnyös: az erősebb feltöri a fészket, hogy megszerezze a mézet, és a madár is megkapja a jussát: a méhlárvákat, és övé a méhsejtek viasza is.

Helyi babona szerint egy kis mézet is kell neki hagyni, különben legközelebb valami leelkedő fenevadhoz, vagy mérges kígyó elé vezet a mit sem sejtő kutatót.

A kalauzolás úgy történik, hogy cserregésével magára vonja a figyelmet, majd fáról fára száll, szakaszonként meg-megáll és ellenőrzi, hogy követik-e. Ahol elcsendesedik, ott a közelben a méhkas. Ez a viselkedésforma öröklött sajátosság, ui. a faj költésparazita.

Korábbi magyar szakirodalmi nevei: kémmadár és morok (Brehm). A trópusi Afrika lakója.

Ramphastos toco

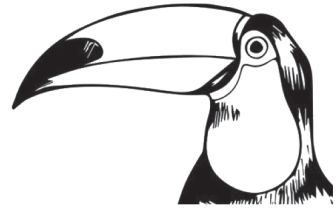
óriástukán (nagy tokó)

Toco Toucan

Faji neve: (güarani indián *tucá* v. *tucána* /? 'csontorr'/ → *toco* 'tukán' (→ *toucan*) –

① a csőrré utal; ② imitatív tu-ka-ra-ka.

Nemi neve: *ramphastos* (g. *ramphos* 'csőr'; -*astus* 'óriás' /fokozó képző/). A hatalmas „szerzám”, a látszat ellenére, pillékönnyű, amely gyümölcszedésre kiválóan alkalmas.

A család (**Ramphastidae**) (35 faj) óriása. Mérete 60 cm, melynek $\frac{1}{3}$ részét az „ormány” teszi ki (→ Bill Bird). Korábbi magyar neve: nagy borsevő – arra utal, hogy „étlapján” a paprika is szerepel (Mauersberger). Faodvakban fészkelő neotropikus faj, a trópusi esőerdő szimbóluma, az őserdő „Cyranoja”.

Belize nemzeti madara a szivárványcsőrű tukán (**R. sulfuratus**) (l. *sulfur* 'kén').

Menura novaehollandiae

pompás lantfarkúmadár

Superb Lyrebird

Faji neve: 'új-hollandiai' (Új-Hollandia = Ausztrália) (ld. az emu névcikknél!). Szin. **superba** (l. *superbus* 'pompás').

Nemi neve: *menura* 'holdas farkú' (g. *mēnē* 'hold'; *oura* 'fark') – a szélső farktollak belső zászlóját díszítő félhold alakú áttetsző rajzolatokra utal.

A dürgő ♂ 16 hosszú (40 cm) farktollát (ebből a 2 középső drótszerű, a két szélső zászlós, a többi laza, foszlott dísztoll) legyezőszerűen szétteríti, és maga fölé veti. A látvány az ókori görög hangszerre, a lant-ra emlékeztet, amely alapján vernakuláris neveit kapta (g. *lūra* → l. *lyra* → ang. *lyre* → *lira* 'lant'). A ♂ termete: 100 cm.

Énekéről, utánzóképeségéről csak szuperlatívuszokban beszélhetünk. Gyakorlatilag bárminek a hangját utánozhatja.

Egy benmszülöttek között élő, John Wilson nevű volt fegyenc adott a madárról elsőként hírt (1797). Fél évszázaddal később fedezték föl a kisebb termetű vörhenyes lantfarkúmadarat (**M. alberti**), amelyet Viktória királynő férjéről, Albert hercegről (1819–1861) neveztek el (Albert's Lyrebird). E fajnál hiányzik a lantformát adó két szélső dísztoll.

Furnarius rufus

közönséges fazekasmadár

Rufous Hornero (Ovenbird)

Faji neve: l. *rufus* (→ *rufous*) 'vörhenyes'. Habitusában a fülemülére emlékeztet.

Nemi neve: *furnarius* 'pék' (l. *furnus* 'sütőkemence'). Kemenceszerű fészket gyakran kerítés- v. villanyoszlopra építi.

Angol nevét a spanyol nyelvből kölcsönözte: *hornero* 'pék'; *ovenbird* 'kemencésmadár' (*oven* 'kemence').

Növényi rostokkal kevert puha agyaglabdacsokból építi fel gömbölyded fészket, amelyet a Nap melege kőkeményre kiszárít, ezáltal az ellenálló és tartós (→ vályogosmadár). A pár

mégis minden évben újat épít magának. Az építmény – alul a bejáróval, fölül a védőfallal elválasztott költőüreggel – kétszintes. A hetekig épülő 30 cm széles, 25 cm magas, 4-5 kiló súlyú mestermű szép teljesítmény egy 20 cm-es madártól.

A dél-amerikai Pampák¹ lakója. Népszerű madár. A brazilok találóan João de Barro ('agyagjankó') névvel illetik. Argentína nemzeti madara.

¹ (kecsua indián *pámpa* 'síkság' →) sp. Pampas /pl./ → Pampák = füves mezőség Argentínában

Xipholena punicea

Pompadour-kotinga

Pompadour Cotinga

Faji neve: l. *puniceus* 'sötétlila' – a domináns mályvaszínű tollazat alapján.

Nemi neve: *xipholena* – a meghosszabbodott, kard alakú merev dísztollakká alakult szárnyfedőkre vonatkozik. (g. *xiphos* 'kard'; *ōlenē* 'alkar').

A faj nevéhez érdekes módon jutott. Egy Dél-Amerikából kincsekkel megrakott hajó többek között színes trópusi madarakat is szállított, amelyeket Madame Pompadournak szántak. Az ellenséges angolok azonban elfogták a hajót, így a madarak nem a francia udvarhoz, hanem George Edwards (1694–1773) angol ornitológus kezébe kerültek, aki a pompás tollazatú madarat gálánsan a márkinőről nevezte el. Ti. Madame Pompadour (1721–1764) kedvenc színe a lila volt. A faj ilyen alapon kapta, és örökíti meg XV. Lajos francia király befolyásos szeretőjének nevét.

Indián eredetű nemzetközi neve a ragyogó „tollruhára” utal (tupi *tingá* 'fényes').

Dulus dominicus

pálmajáró

Palmchat

Faji neve: *dominicus* 'dominikai'. A Nagy-Antillákhoz tartozó Santo Domingo (= Hispaniola) szigetén endemikus. (Ld. még a *Pluvialis dominica* névcikknél is!)

Nemi neve: (g. *doulos* /'rabszolga'/ →) *dulus* – a rabruhára emlékeztető csíkos „öltözete”, és az agresszív királygébicshez viszonyított békésebb természete alapján a helybéliektől származik.

Sajátságos többkamrás közösségi fészket előszeretettel építik a királypálma koronájába. Innen a magyar névadás.

Angol neve: a társas életmóddal járó hangoskodásra utal: *palm* + *chat* (*chatter* röv.) 'cseveg' (vö. Stonechat, Whinchat).

A Dominikai Köztársaság nemzeti madara.

Mimus polyglottos

énekes gezerigó

Northern Mockingbird

Faji neve: *polyglottos* 'sokszavú' (*poly-* 'sok-' /g. *polus* 'sok'/ + *-glottus* '-nyelvű' /g. *glōtta* 'nyelv'/). Dallamos énekébe más madár- és egyéb hangokat is beleszó.

Nemi neve: l. *mimus* 'utánzó(művész)'. A kutyaugatástól a békakuruttyoláson és tücsökciripelésen át a vonatfütyig egy sereg hangot képes a megtévesztésig utánozni.

Angol neve: *mocking bird* 'utánzó madár' (*to mock* 'csúfolódni; utánozni; rászedni') (→ Mocker).

Földünk egyik legszebb és legváltozatosabb hangú madara. Az egykor kedvelt kalitkamadárnak ma már tilos a befogása.

Az énekes gezerigó lassan északra terjeszkedő nearktikus faj.

Orthotomus sutorius

hosszúfarkú varrómadár

Long-tailed Tailorbird

Faji neve: *sutorius* 'varró' (l. *suere* 'varrni') – a fészekkészítés rendkívüli módjára utal.

Nemi neve: *orthotomus* 'szabász' (*ortho-* 'egyenes-' /g. *orthos* 'egyenes'/ + *-tomos* '-vágó' /g. *temnein* 'vágni'/). A pontosan összeillesztett levélszéleket csőrével szabályosan, egyenes vonalban perforálja. („Teljes” nevén tehát kvázi 'szabász-varrás').

Leveleket tölcsérfőmódban szélein összevarr. A munkát a levélsúcsnál kezdi és a levélszár irányában halad. Csőrét árként használja, kötőanyagként állati eredetű fonalat vagy növényi rostot használ. Minden egyes öltést végükön boggal biztosít. Az így elkészített függő helyzetű „zsebecskébe” rejti fészket (Bood).

Angol neve: 'hosszúfarkú szabómadár' (*tailor* 'szabó').

Elő- és Hátsó-Indiában honos szuharbújófaj.

Chloebia gouldiae

Gould-amandina

Gouldian Finch

Faji nevét John Gould (1804–1881), neves ornitológus, a faj leírója adta felesége és munkatársa, Elizabeth Gould (1804–1841), illusztrátor, litográfus tiszteletére.

Nemi neve: *chloebia* (g. *khloē* 'zsenge fű, gyep'; *bios* 'élet'; *bionai* 'élni'). Fűfélék magvai mellett rovarokkal (főleg természetekkel) is táplálkozik. Észak-Ausztrália szavanna-övezetében faodvakban és természetvárokban fészkel.

Angol neve: 'Gould-pinty' (*finch* 'pinty'). A legszínompásabb díszpinty. Közkedvelt kalitkamadár. A mértéktelen befogásoknak és a füves pusztáknak – táplálkozóhelyeinek – gyakori felégetése következtében egyedszáma mára megfogyatkozott, és számos területről el is tűnt.

A díszpintyfélék családján (**Estrildidae**) belül a vastagabb csőrűeket nevezik amandináknak, a vékonyabb csőrűek az asztrildok.

Angol gyűjtőnevek: waxbills ('viaszcsőrűek') – fényes pecsétviaszszínű kúpos csőrük alapján.

Heteralocha acutirostris

huja

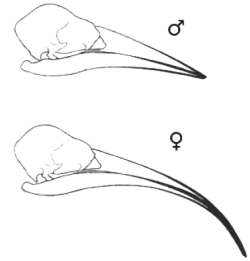
Huia

Faji neve: *acutirostris* 'hegyescsőrű' (l. *acutus* 'hegyes'; *rostrum* 'csőr').

Nemi neve: g. *heteros* 'eltérő, más'; *alokhos* 'tojó' – a csőr-alakban és -méretben mutatkozó rendkívüli ivari kétalakúságra utal: a ♂ egyenes, árszerű csőrével szemben a ♀ csőre vékony, sarlószerűen ívelt, és több, mint kétszer olyan hosszú.

A huia nemzetközi madárnév, az európai nyelvekbe a helyi (maori hangutánzó) nevet vették át. Nyelvünkbe Chernel Brehm-fordításából került.

A huja az Új-Zélandon élő kokakó-félék (**Callaeidae**) családjába tartozott. Nevüket a csőrtövükről lelógó csupasz bőrlében (g. *kallaia*) alapján kapták. A madárvilág ezen kivételes jelensége ma már a múlté! Kitémött példányai most múzeumok polcain porosodnak.

Ptilonorhynchus violaceus

kék lugasépítőmadár

Satin Bowerbird

Faji neve: *violaceus* 'ibolyaszínű, lilás' (l. *viola* 'ibolya') – a ♂ fényes tollazatára utal.

A poligám fajokra jellemző a dimorfizmus.

Nemi neve: *ptilonorhynchus* 'tollas csőrű' (g. *ptilon* 'toll'; *rhunkhos* 'csőr'). A csőrtőt az orrlukakkal tollak fedik.

Angol neve: (Quanzhou /kínai kikötőváros/ → ar. *zaitumi* →) *satin* 'szatén', az egyik oldalán fényes szövet (atlaszszelyem) (→ selyemmadár). A ♂ lugasszerű folyosót épít, amelybe mindenféle kék színű természetes és mesterséges (üveg, fém, műanyag) tárgyat összehord, sőt, építménye falát még ki is pingálja (OE *būr* 'kamra' →) *bower* 'lugas' (John Gould névadása). Alkotásával tetszeleg a tojók előtt.

A selyemmadár Ausztrália endemikus madara. Uo. él a szintén lugasépítő bársonyos aranymadár (***Sericulus chrysocephalus***) ('aranyfejű selyemeske'; *seric-* + *-ulus*). A szó eredete: *sēr* /'selyemhernyó'/ → Sēres (nép, melytől a selyemszövés tudománya származik, 'kínai') → g. *sērikon* → l. *sericum* (→ ang. silk, n. Seide, selyem). A lugasépítők a madárvilág legkiemelkedőbb művészei és eszközhasználói.

Astrapia mayeri

selyemszalagos paradicsomszarka

Ribbon-tailed Astrapia v. Bird-of-paradise

Faji nevét F. W. Shaw Mayer (1899–1989) ausztrál ornitológus után kapta. Felfedezőjének ma Jack Gordon Hides (1906–1938) pápuai természetbúvárt tartják, aki *Papuan Wonderland* c. könyvében elsőnek tesz róla említést (1936).

Nemi neve: g. *astrapios* 'csillogó, fénylő' (*astrapē* 'villámlás') – az asztráphiaímek tündöklő, irizáló tollazatára utal (7 faj).

Angol neve: *ribbon-tailed* 'szalagfarkú'. Két keskeny szalagszerű középső fehér farktolla mintegy 100 cm hosszú. Ezzel, méretét tekintve rekorder az énekesmadarak körében.

A magyar névadás a paradicsommadarak és a varjúfélék közötti rokonsági kapcsolatra utal.

Szűk areája, magashegyi köderdei élőhelye (2500-3000 m) és ritkasága miatt családjának legkésőbb fölfedezett tagja.

Szokatlan módon vált ismertté a tudomány számára. Shaw Mayer pápuáktól kapott (1938) két ismeretlen eredetű hosszú tollat Londonba továbbított azonosítás végett. Ezek alapján határozták ott meg az új fajt (1939), anélkül, hogy eleven példányt bárki is láthatott volna.

Pteridophora alberti

fátyolos paradicsommadár

King of Saxony Bird-of-paradise

Faji nevét Albertről (1828–1902), Szászország királyáról (ur. 1873–1902) kapta.

Nemi neve: *pterido-* (g. *ptēris* 'páfrány') + *-phoros* '-hordó' (g. *pherein* 'viselni') – a madárvilágban páratlan ékességére vonatkozik: az alig 22 cm-es ♂ halántéka mögül egy-egy 50 cm hosszúságú drótszerű tollgerinc ered, amelyeken 30-40 kifelé néző fényes halványkék lapka (szarulemez-zászlócska) sorakozik. E két páfránylevélszerű képződményt dürgéskor fátyolként lengeti. A magyar névjelző erre utal. Érdekesség, hogy az első ilyen Európába került dísztollak (occipital plumes) láttán svindlire gyanakodtak...

Dísztollpárjával a hosszú csápú cincérekre emlékeztet (→ cincér-paradicsommadár).

Angol neve: 'Szászország királyának a paradicsommadara'.

Poligám faj. Új-Guinea központi hegyvidékén (1800-2600 m) honos.

Diphyllodes respublica (Bonaparte, 1850)

lantfarkú paradicsommadár

Wilson's Bird-of-paradise

Faji neve: *respublica* 'köztársaság' (l. *res publica* 'közügy'). Charles Lucien Bonaparte (1803–1857), neves francia ornitológus, Napóleon unokaöccse, köztársaság-pártiként elítélte azt a gyakorlatot, hogy királyi személyekről neveznek el fajokat. Ugyanakkor a nagyhangú köztársaságpártiakból is kiábrándult. Névadásával egyfelől kifejezte az uralkodók iránti megvetését, másfelől biztosította, hogyha már nem létezhet paradicsomi köztársaság, legyen legalább egy köztársasági paradicsommadár.

Nemi neve: *diphyllodes* (g. *di-* 'két-'; *phullon* 'levél'; *-oidēs* '-szerű'). Szin. ***Cicinnurus*** (g. *kikinnos* 'hajcsiga, -tincs, kunkor'; *oura* 'farok'). Mindkét névadás a ♂ két középső erősen megnyúlt fonálszerű, egymást keresztező dísztollára utal, amelyek hurokszerűen kifelé kunkorodva lantformát képeznek.

Edward Wilson, walesi gyűjtő egyik madárbőrét John Cassin (1813–1869) amerikai ornitológus új fajnak ítélve **Paradisaea wilsoni** névvel látta el. Mégsem ez a tud. név ma az érvényes! Wilson ui. becses szerzeményét Bonaparténak is megmutatta, aki azt szintén meghatározta, leírta, és gyorsan, Cassint megelőzve, publikálta. Így, a prioritás elve értelmében, Wilson emlékéért ma csak a faj angol neve őrzi. Bonaparte etikátlan tétével és abszurd névadásával nem kis felháborodást keltett akkoriban.

Paradisaea apoda

nagy paradicsommadár

Greater Bird-of-paradise

Faji neve: *apoda* 'lábatlan' (*a*- fosztóképző; *pous* 'láb').

Az új-guineai bennszülöttek a madárbőröket kikészítik, és bizonyos alkalmakkor díszként magukra öltik. A kikészítés során a lábakat gondosan eltávolítják. Az első Európába került preparátumok is hasonlóak voltak. Ebből arra következtettek, hogy ezek a madarak nem földi lények, hanem az ég madarai, amelyek a Paradicsomban élnek, ahol lábakra sincs szükségük.

Nemi neve: 'paradicsom(bel)i' (óperzsa *pairi-daēza* 'elkerített terület, zárt hely' /*pairi* 'körül-' + *daēza* 'fal') → g. *paradeisos* 'park, szórakozóhely' → l. *paradisus* 'Paradicsom, Édenkert' /héber *eden* 'öröm') – mert a szépségük (7 faj) Paradicsomba illő.

A pápuák a paradicsommadarakat az 'istenek madarainak' (*mānuk dēwāta*) nevezték (*manu* 'madár') (→ manukódia).

Pápua Új-Guinea címermadara a Raggi-paradicsommadár (***P. raggiana***), amely Francesco Raggi őrgróf (1807–1887), olasz természetbúvár nevét őrzi.